

Передплата

на «РУСЛАНА» вносіть:

в Австрії:

на цілий рік . . . 20 кор
на пів року . . . 10 кор
на чверть року . . . 5 кор
на місяць . . . 1.70 кор

За границю:

на цілий рік . . . 16 рублів
або 36 франків
на пів року . . . 8 рублів
або 18 франків
Поодинокі числа по 10 сот.

РУСЛАН

«Вирвеш ми очи і душу ми вирвеш: не возьмеш милости і віри не возьмеш,
бо руске ми серце і віра руска.» — 3 Русланових псалмів М. Шашкевича.

Виходить у Львові що дня
крім неділь і руских свят
• 5½ год. пополудни.

Редакція, адміністрація і
експедиція «Руслана» під ч. 1.
пл. Домбровського (Хоруціни). Екс-
педиція місцева в Агенції Со-
коловського в пасажі Гавсмана.

Рукописи звертає ся лише
на попереднє застереженє. —
Рекламації неопечатані вільні
від порта. — Оголошеня зви-
чайні приймають ся по ціні
20 с. від стрічки, а в «Наді-
сланім» 40 с. від стрічки. По-
дяки і приватні донесеня по
30 с. від стрічки.

Урядниче чи парламентарне міністерство?

(X) З того часу, як з державної ради щезла обструкція і почала ся успішна законодатна робота, виринуло в політичних кругах питанє, чи не було би для скріплення діяльності в державній раді корисніше, щоби замість дотеперішного міністерства урядничого покликано до державної керми міністерство зложено з парламентаристів. Над сим питанєм веде ся вже довгий час розправа по дневниках різних відтінків, а також деякі парламентаристи висловили свої погляди в сій справі.

Висовувано іменно аргумент, що парламентарне міністерство має певнішу опору, становище єго сильніше, позаяк має за собою парламентарні сторонництва, котрі почувають ся до обовязку піддержувати міністерство, зложено із своїх членів. Крім того парламентарне міністерство причиняє ся, так запевнювано в тих виводах дневникарских, до зближення і зєднання парламентарних сторонництв і в таким случаю може витворити ся стала парламентарна більшість, без якої не може обійти ся ніяке правительство, без якої ніяка законодатна робота не може відбувати ся успішно, без якої взагалі неможлива яка небудь програма законодатної праці.

Серед правильних відносин політичних очевидно можливе лише парламентарне міністерство яко вираз тих політичних струй і змагань, котрі проявляють ся в парламенті. І в Австрії довгий час стояли при державній кермі парламентарні міністерства, як довго в державній раді була парламентарна більшість, на котрій міністерство могло оперти ся. Одначе німецка обструкція підірвала значіне і вагу засади парламентарної більшости і захитала тим самим також повагу державного авторитету, а тоді стало вельми трудною, нераз навіть неможливою для міністерства справою, опирати ся на парламентарній більшости, котрої значіне наслідком обструкції стало безвладним.

З того часу почали міродатні круги політичні глядіти виходу з тих труднощій покликуюванєм міністерств зложених з висших урядників міністерияльних. Мало се нераз і добрі прикмети, позаяк тим способом для правительства позискано нераз вельми спосібні і заводові сили, а до того урядниче міністерство не було виставлене так дуже змінним струям політичним, які проявляли ся нераз в державній раді. З другого однак боку урядниче міністерство не потребувало числити ся так дуже з парламентарними сторонництвами, з їх змаганями і волею і вважало ся більш самостійним, більш свобідним в своїх розпорядках, а все те причиняло ся до певного рода самовлади міністерства, до скріплення бюрократії, а нехтованя волі і змагань парламенту. Особливо можна се було помічати в останних роках міністерства д-ра Кербера, за котрого державна рада втратила майже зовсім своє давнє значіне, стала лише пустою формою, лише покришкою для змагань міністерства, котре кер-

мувало державними справами майже самовладно.

Колиж навіть в так знемоцілім організмі, як австрійска державна рада, віджила сьвідомість, проявила ся почуванє своєї задачі, а на чолі міністерства станув бар. Гавч, сам парламентарист, яко член палати вельмож, а посольска палата почала знов приходити до свозуміння своїх прав, проявило ся намаганє до заступлення урядничих міністрів парламентаристами. В дневниках появляють ся відповідно їх політичному напрямови всякі лісті міністерські, а хоч в дечім они близькі імовірности, всеж таки се поки що дневникарські комбінації, як се навіть з урядового боку заперечено. Зложено парламентарного міністерства могло би мати лише тоді сякі такі вигляди, наколиб між двома головними сторонами спірними, між Чехами а Німцями прийшло до якого-татого порозуміння, а се може послідувати лише в ческїм соймі, котрий в найблизших днях має зібрати ся на коротку сесию. Наколи там Німці залишать обструкцію і дозвлять до успішної законодатної роботи, тоді взаємини між Чехами а Німцями можуть помалу вирівнати ся, і настало зближенє, котре могло би довести до порозуміння і в державній раді та до заступлення урядничого міністерства парламентарним.

Нагінка на руского владика.

(Статя з кругів духовьства).

Несовієну борбу против станиславського владика Пресєв. о. Григорія Хомишина підняли польскі часописи Dziennik Polski, Monitor, Przegląd та їх прихвостень Галічанів.

Визвали єї польскі ксьбондзи в спілці з москвофілами. Латиньке духовьство в тої гадки, що рускі єрархи та духовьство мають їм вислугувати ся при всіх відпустах і помагати перелапувати гр.-католиків Русинів на латиньскій обряд. Тому дуже озлобили ся, запримітивши, що руский станиславський владика не хоче стати сотрудником лат. станиславського пароха кс. Пяскевича, ані навіть бучацкого потентата пралата Громніцкого.

Перші стріли на владика впали з Бучача тамтого року в липни. Ся афера була голоєна і визвала цілком оправданє обурєнє загалу нашого духовьства.

Владика приїхав до Бучача запрошений оо. Василіянами. Як раз випав роковий відпуст в костелі. Кс. пралат Громніцкий шле лат. ксьбондзів, а між ними кс. Туркула, пароха Ягольниць з візванєм, аби владика ставив ся в костелі до помочи при відправі Богослужєнь, а відспіванєм торжественної служби Божої заапробував роботу латиньского духовьства, яка стремить до того, аби рускі владика остали пастирями без овечок. Єпископ не вибрав ся на польскій відпуст, а приїхав до Бучача розглянути ся в відносинах до опорожненої рускої парохії і тому випросив ся від участі в Богослужєню в костелі. Можливе і се, що владика хотів наслідувати красний примір старшого віком і досьвідом, та більше обутого в сьвітї і в сферах „доброгo то-

ну» во Христї брата, і архіпастиря кс. Громніцкого і кс. Туркула, кс. арциєпискупа Більчевського, котрий в часі канонічної візити ніколи не лишає костела, а не їде на Богослужєнє до рускої церкви, а в Підгайцях переїхав попри церков, не поглянувши ані на церков, ані на процесию та парід і священників, які ожидали єго приїзду, аби єго повитати та попросити о благословєнє найсв. Тайнами.

Та і згляд на господарів дому оо. Василіянів промовляв против участі владики в польскім відпусті.

Чейже сам кс. Громніцкий не уважав себе достойним переступити монастирський поріг, бо тямив зміст письма, висланого ним до бувшого провівцяла оо. Василіянів, Єзуїта кс. Бапста за проповідь оголошену о. Козаневичом на похороні бл. п. о. Теляковского, бучацкого пароха. Мабуть знав кс. Громніцкий, яку заяву зложив перед кс. Бапстом, та якими словами напаятував поведєнє бучацкого пралата руский сьвященник, католик ліпший від кс. Громніцкого, муж, що за католицизм мусів покидати родину, парохію в Холмщині та кільканаїцять літ терпіти чорну ярзду, муж дуже добре вихований, котрого Польки не уважають за ворожо успособленого до polskiej narodowości. Серед таких одставин руский владика не міг поступити красше і тактовійше.

Що діяло ся дальше, не будемо говорити, лише зареветруємо факти.

За кілька днів вибрав ся кс. Громніцкий до Карльсбаду, а по дорозі вступив до Львова. Однокінний фіякер завіз єго перед палату при ул. Чарнецкого, в котрій мешкає латиньскій архієпископ. Ту відбула ся конференция, не дуже довга, бо кс. арциєпискуп вибрав ся на коновічну візиту до Винник. Кс. Громніцкого запросив кс. Більчевський виголосити проповідь в часі візити, а на се заявив кс. пралат: «Brzuch tam wprawdzie kiepski, ale język i gardło dobre». В одній попозці їхали до Винник два латиньскі достойники церковні та живо обговорювали якусь справу. Кс. Громніцкий виголосив в Винниках кепску проповідь польську, переплітану рускими молитвами і піснями.

За кілька днів появил ся в польских часописях list otwarty do ks. biskupa Grzegorza Chomyszyna, а під тим листом був підписаний ks. Turkul, proboszcz Jazlowca!

Справа минула ся і здавало ся, що буде супокій.

Та Dziennik polski, а за ним Przegląd в посліднім числі заатакували владика за те, що не пожелав веселих сьвят Воскрєсеня і не відвідав лат. пароха кс. Пяскевича. Ми не читали в наших часописях жалоб, що латиньскі владика не приходять з желанями на Великодні сьвята до сєніора львівских парохів о. Павлюкова і дивує нас, яким чином може кс. Пяскевич домагати ся від руского владика особливших обявів поважаня. Ще занадто живо стоять в памяти руского загалу подвиги кс. Пяскевича на Поділю, коли та він був сотрудником в Грималові.

Галічанів злобить ся, що владика не взяв собі до серця наставленія, яке дав єму о. Фацієвич в день вступленя на престол, що не заявляє особеної «снисходительности» для Литвиновичів та о. пароха з Коломиї.

Най вибачить! Єра Литвиновичів минула — носив вовк, понесли і вовка!

В звязи з тим стоїть сплетня, мовби то Преосв. Ексц. Митрополит їздив на слідство до Станислава. На основі вірних інформаций подаємо, що в неділю був Ексц. Митрополит у Львові на свяченім в «Зорі», в понеділок рано їздив на село під Станиславів в чисто приватній справі, а се ствердять ті, що Ексц. Митрополита гостили у себе. Ві второк був Ексц. Митрополит у Львові, відвідав жидівський шпиталь, а вечером приймав священиків на аудієнції.

Вкінці мусимо заявити, що і ми самі піднесемо заміти против владики, коли се будуть річеві заміти та будуть дотикати загальнонародних справ. Алеж безтолкове і безосновне уїдане на нашого архієрея визиває обурене духовенства, та зневолить нас до оголошеня публично всіх інтриг, що основно скомпромітує інтригантів і їх несовісних інформаторів.

Маєш Грицю — паланицю!

Супротив толеранційного указу в Росії віджила kwestія Унії. Римська столиця, яка ріжнородність обрядків уважає доказом величчя католицької Церкви, а зрозумілу літургічну мову одним зі способів лепшого заціплення і утривлення Христової науки — не в зовсім противна обрядам, а в особенности що до нашого русько-католицького обряду, звисній в висказ папи Льва VIII: „O, mei Rutheni, per vos Orientem convertendum puto!“

Супротив Унії Поляки відгравали великих прихильників, ба навіть нераз нашому уніяському духовенству робили закид, що за мало інтересує ся долею співісповідників в Росії, підсуваючи інсинуацію, що се впливає мабуть з тайної прихильности до православя. На діліж наше духовенство тому не займало ся закордонними оо. уніятами, що у себе дома мало повні руки праці і не мало ані средств, ані можности тайком ділати через границу. Не менше важним зглядом було і те, що піддержуване Унії місцевим латинським духовенством в Холмщиці шло рука в руку і в польонізації, а властиво було тільки средством до того послідного. Що се так було, докажуть тепер голоси польської преси, які в виду толеранційного указу відкидають всякі позори і згляди. І тут перше Slowo polskie, яко правдиве enfant terrible польської суспільности, скинуло з себе маску прихильности до Унії і з її ревнителя перекинуло ся у безпощадного екстермінатора. Однак послухаймо власних слів тих нових противників Унії:

„Населене, давнійше уніяцке, бодай ся вго часть, яка відвертає ся від православя, не хоче зовсім повернення Унії. Не довіряє — і справедливо — російському правительству, побоює ся, що повернена нині Унія, завтра може бути знесена, або „добровільно“ злучена з православем. Тільки старші люди, що памятають давні часи, згадують деколи про повернене Унії, поводячи ся в своїх симпатиях матеріяльними зглядами(?)“.

„На великім вічу перед кількома тижнями, урядженім на Підліссу, деякі учасники висказали жаль, що церкви, побудовані колись за хлонські гроші, пропадуть. Однак легко дали себе перековати (кому?), що єї церкви, нині православні, можна переробити не тільки на уніяцкі, але і на римо-католицькі костели(!!)“.

Цілий цягар тайної, місійної праці і пропаганди серед б. уніятів в Королівстві взяло було на себе римо-католицьке духовенство. Переслідуючи за вірність католицькій релігії мужики з Любельщини і Підлісія находили потіху і релігійну поміч єдино у латинського духовенства. Греко-католицькі священики були для них зовсім рівнодушні, а часто навіть ворожо настроєні. Дочерва тепер і ті ренегати, що виперли ся були Унії і ті єї ісповідники в Галичині, що були для неї обонятні, запалали наглою охотою повернена єї. Попи в Королівстві відбувають наради і наміряють скликати собор, на яким проклямовано би воскресенє Унії.

З другої стороны, як нам доносять з компетентних сфер, митрополит Шептицький робить в Римі заходи, щоби курия підперла справу повернення Унії в російській державі. Однак

найвишні духовні сфери в Римі є добре поінформовані (ким?) і скептично (!) глядять на сю нагло пробуджену, католицьку ревність уніяцкого духовенства в Галичині і єго єрархії. Під добу не поділяють в Римі улуд Льва XIII, про можливість скорого навернення на католицизм Росії і розуміють, що не через Унію (?) се наверненє може наступити...

„Ані з церковної (?) ані з народовой точки погляду поверненє Унії не є пожадане для нас, особливо в Королівстві, де Унія відокремилшала би штучно населене, яке само признає ся „ині до латинського (?) обряду і польської (?) народности. В «забранім краю» память про Унію вже зовсім затерла ся (до недавна інакше писала польска преса! — Ред.). Однак остали серед населеня, урядово пині православного, католицькі симпатії. На десятки тисяч, особливо серед Білорусинів, можна числити тайних ісповідників католицизму. Однак они всі вже від кількох поколінь привикли шукати релігійної потіхи у латинського духовенства, в римо-католицьких костелах. Тож поверненє Унії було би в найвишніх условиях рівнозначним з витворюванем національного, а навіть релігійного сепаратизму (!)“

Тому польска суспільність і польске духовенство рішучо повинні противділати всяким змаганям в сім напрямі. Певно, що ми не можемо перешкодити поверненю існуваня Унії російським правительством, однак нехай се існуванє буде чисто формальним (?). Не вільно нам пововлювати експериментів, які вже раз виявили ся шкідливими і для католицької Церкви (!) і для польского народа (?). Теперішні відносини в Галичині є поважною пересторогою против всяких улуд Історична, зарівно релігійна (!) як національна (!) роль Унії вже скінчила ся. Пережитих форм ніяке чудо не верне до життя там, де вже перестали існувати. Унія може і певно буде дальше вєгетувати (!), яко окремиї обряд, але вже не здобуде ані внутрішньої духової сили, ані спосібности до експанзії на вні“.

Чи не за скоро, панове Поляки, ви ділите ся разом з Москалями шкірою на живім українським медведю?

Справозданє

Товариства взаїмних обезпечень „Дністер“ за XII адміністраційний рік 1904.

(Конець).

Часть фондів ужилисьмо на закупню власної реальности для Товариства. Загальні збори Товариства в р. 1900 поручили Дирекції старати ся, щоби набула для Товариства власну реальність, однак Дирекция адержувала ся від купна, як довго можна було розширяти канцелярії, займаєні дотепер в реальности Тов. «Просьвіта». Тепер okazaли ся займаєні канцелярії вже невистарчаючі; в інтересі належитого порядку чинностей і в інтересі здоровля занятих в канцелярії осіб, треба було постарати ся о инший, більший і відповіднійший льокаль, який винайти неможливо, бо не легко найти льокаль, щоби посідав відповідну скількість обширних і ясних комнат для канцелярії; окрім того треба би заключити умову найму на довгий протяг літ і понести значні вклади на перебудову реальности так, як вимагає порядок урядована і безпеченство кас, квяжок, архівів і актів. Длятого купили ми на власність Товариства в цвітні 1904 дїм ч. к. 199 м. у Львові народжений при ул. Рускій о З фронтах, займаючий 146 квадр. сажн., за ціну 96.660 К (а з належитостію переносною коштував 101.749 К 60 с), щоби єго збурити і побудовати новий, відповідно до вимогів бюро; коли однак площа та okazała ся за мала, а громада м. Львова не згодила ся відпродати часть примєжної площі, зайшла потреба купити найближні сусідні доми ч. 201 а. в. с. і 200 м., котрі разом творять один комплекс; з тих доконано в р. 1904 купна реальности ч. 201 с. коштом 36.060 К і зачислено на рахунок купна реальности ч. 201 а. суму загіпотековану 14.211 К 89 с. Оба дома демолують ся і на їх місце розпочинаємо в імя Боже будову нового дому; кошти розпочатої будови

12.549 К 93 с — по струченю 3.500 К від підприємців за старі матеріяли — виносять 9.049 К 93 с. Разом сума куплених реальностей і розпочатих робіт виносить 161.071 К 42 с. Довг Банку краввого на реальности 199 м. сплатилисьмо і тепер довгів ані тягарів жадних на реальностях 199 м. і 201 с. нема. Новий дїм по вибудованю користати буде по мысли закона з увилненя від податку домово чиншового через 20 літ.

Доходи з обох реальностей були малі, бо з одной тільки за 3, з другої за 2 місяці, позаяк реальности куплені на збуренє і від липня розпочала ся їх демолация.

Всі видатки Товариства на заряд разом з провізвєю агентів виносили 321.594 К 64 с попередного року 289.588 К) а по відчисленю провізвій реаскураційної виносили ті видатки 237.269 К 24 с. — 30% премії на власний рахунок.

Залежлости у агентів виносили 129.322 К 8 с. (попередного року 114.751 К), більше о 14.571 К, але премії збільшилися о 261.314 К. Заплати від агентів постунали правильно; прислали протягом року 1.522.410 К 45 с, о 275.535 К більше як попередного року.

Надвижка білянсова виносить 6.352 К, з котрої припадає 20 прц. фонду до резервоного = 1.271 К, а решта 5.081 К до фонду спеціального на звороти, котрий через то збільшить ся на 18.215 К.

В справозданю поданий перегляд обезпечень і фондів Товариства за дванацять літ адміністраційних. Подаємо лише порівнанє першого (1803) року з послідним (1903). І так: Важних поліс було першого року 14.337 а послідного 168.505! К, обезпеч. вартости 20.261.456 а 165.398.979 К; премії 154.517 а 1.571.872 К; шкід 89 а 2.010; резерва премії 16.979 а 353.035 К; фонд резервовий 15.543 а 651.805.

Шкоди виплачені протягом 12 літ (числом 9.802) виносили 5.340.297 К.

Фонди уміщені в цінних паперах пупілярних ном. варт. 1.006.400 К.

Всі активи Товариства з кінцем 1904 р. виносять 1.395.198 К 41 с.

З надвижок річних в рр. 1873—1896 уморено кошти заснованя і організації; в рр. 1897—1900 сплачено фонд основний зложений при заснованю в сумі 100.000 К; за роки 1900, 1901 і 1902 уділено звороти обезпеченим членам по 8 прц. від премії, за рік 1903 зворот 5 прц. від премії. Звороти членам виносили за 1900 рік 61.735 К; за 1901 рік 74.216 К; за 1902 рік 83.381 К; за 1903 рік 65.525 К; разом 284.857 К.

Агенти дістали провізві за 12 літ 662.792 К.

На публичні добродійні цілі уділено в 10 літах частію з Тов-а обезпечень, частію з фондів Тов-а кредитового 33.943 К, а то: Церквам і Ординариатам 9.768, Товариствам взаїмної помочи дяків 2.730, Службеницям 450, руским Бурсам і Шкільним помочам для молодежи шкільної і ремісничої 12.888, иншим Товариствам (св. Павла, Зорі, Соколови, Захоронці, Коміт. акад. і параньск., Народній лічниці) 7.458, привагідні складки 650 К.

Для сторожий огневих і громад на прибори пожарні уділено запомаг і нагород за ратунок 31.069 К.

Будинків всіх є обезпечених в «Дністрі» 402.252; межі ними 145.304 будинків мешкальних, 2.504 церков і 1.488 приходств. Небезпечених ще в «Дністрі» 776 церков (в архієп. львівській 274, в єп. перемискій 373, в єп. станиславівській, 129) і 384 приходств (в львівській 123, в перемискій 178, в станиславівській 83).

Політичний перегляд.

На вчерашнім засіданю державної ради, після посмертної згадки б. відьєвського віцебурмістра і посла Штробаха та відповідях на інтерпеляції міністра гр. Біляндт-Райдта — приступлено з дневного порядку до дальшої дискусії над цловою тарифою. Поладжено групу II (дереву), III (вибори ткацькі і папір) і приступлено до групи IV (зелізо і шляхотні метали). Відтак відрочено засіданє до нині.

